

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Лошицького Михайла Васильовича
на дисертацію Калашника Андрія Сергійовича
на тему «Адміністративно-правові засади реагування на виклики та
загрози національній безпеці України»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань Право**

Актуальність обраної теми дисертації зумовлюється складністю, суперечливістю і неоднозначністю сучасної міжнародної обстановки, невизначеністю світової політики, наявними викликами та загрозами міжнародній безпеці. Ці фактори вимагають ефективних дій щодо забезпечення національної безпеки України, створення надійних умов для реалізації національних інтересів українського народу.

З цією метою необхідно постійно зміцнювати й удосконалювати всі компоненти системи національної безпеки України та всі її види – державну, громадську, інформаційну, екологічну, економічну, транспортну, енергетичну, безпеку особи та інші не менш важливі сфери суспільного життя. Необхідним фактором вирішення цього наукового завдання є глибокий аналіз і прогнозування сучасних викликів та загроз національній безпеці України, а також вироблення дієвих заходів і напрямів їх нейтралізації. Зазначене питання набуває особливої актуальності у зв'язку з відсутністю на сьогодні комплексних доктринальних наукових розробок цієї проблематики. Незважаючи на те, що окремі аспекти забезпечення національної безпеки України та адміністративно-правового реагування на виклики і загрози привертали увагу провідних вчених-адміністративістів, ґрунтовного монографічного дослідження, в якому б комплексно було висвітлено сутність, зміст, систему та особливості адміністративно-правових засад реагування на виклики та загрози національній безпеці України, а також розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства і

правозастосовної практики в цій сфері, дотепер не проводилося. Таким чином, дисертація Калашника Андрія Сергійовича на тему «Адміністративно-правові засади реагування на виклики та загрози національній безпеці України» є актуальною та своєчасною. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи належним чином обґрунтована й самим автором.

Про актуальність роботи також свідчить те, що дисертаційне дослідження виконане відповідно до: основних положень Указів Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 р. № 722, «Про Національну стратегію у сфері прав людини» від 24 березня 2021 року № 119/2021, «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» від 27 вересня 2021 року № 487/2021, постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» від 3 березня 2021 р. № 179, «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр.» від 5 серпня 2020 р. № 695, «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 14 вересня 2020 року, «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» від 25 березня 2021 року, рішення Ради національної безпеки та оборони України від 23 березня 2021 року «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації» тощо.

У дисертації вдало окреслено мету та завдання, чітко сформульовані предмет та об'єкт дослідження. Мета та завдання дослідження відображають комплексний підхід дисертанта до наукового пошуку, вірно сформульовані та дозволяють повністю розкрити тему дисертаційного дослідження. Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері забезпечення національної безпеки України. Предметом дослідження є адміністративно-правові засади реагування на виклики та загрози національній безпеці України.

Методологічна база, застосована під час наукової роботи здобувачем, є достатньо широкою, різноманітною, зумовлюється особливостями об'єкта та предмета дослідження. Дисертант впевнено володіє як загальнонауковими методами наукового пізнання, так і спеціальними, що дозволило йому одержати науково обґрунтовані висновки, які містять в собі елементи наукової новизни.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації вперше в адміністративно-правовій науці комплексно розкрито зміст і структуру адміністративно-правових засад реагування на виклики та загрози національній безпеці України, уточнено правову природу, види, джерела поширення, форми, методи та суб'єктний склад такого реагування, а також обґрунтовано пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування у сферах національної безпеки і оборони. У результаті проведеної роботи сформульовано нові наукові положення та висновки, які запропоновані здобувачем особисто.

В роботі вперше адміністративно-правове реагування на виклики та загрози національній безпеці та національним інтересам України визначено як врегульовану нормами адміністративного права діяльність уповноважених суб'єктів публічної влади захисного, відновлювального та превентивного характеру, спрямовану на виявлення, попередження, локалізацію та нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз (с. 26–27).

Аналіз змісту роботи свідчить про самостійну, завершену, аргументовану, комплексну роботу і дозволяє констатувати високий науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного дослідження. Вдала структурна побудова дисертації свідчить про науково вивірений та аргументований підхід до вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження: висунуті й обґрунтовані дисертантом положення та рекомендації становлять наукову цінність, оскільки в дисертації по-новому вирішено важливу наукову проблему, що має суттєве значення для розвитку адміністративного права. Розв'язання поставлених у дисертації завдань

допоможе удосконалити правові норми, що значною мірою сприятиме підвищенню ефективності адміністративно-правового реагування на виклики та загрози національній безпеці та національним інтересам України.

Дисертаційне дослідження містить ряд важливих висновків як теоретичного, так і практичного характеру. При цьому викладення матеріалу є послідовним, зваженим, чітким та доступним. Структура роботи є логічною та дозволяє всебічно розглянути підняту проблему. Зроблені пропозиції характеризуються відповідністю реальним тенденціям та обґрунтованістю. Актуальність тематики та вдале застосування методів пізнання обумовлюють її аргументованість і необхідність для подальшого розвитку правової науки. В цілому, робота виконана на високому науковому рівні.

Автором проаналізовано чинну нормативну базу, виокремлено ключові проблеми організаційного та інституційного характеру, обґрунтовано потребу в реформуванні підходів до координації між державними та громадськими структурами, що беруть участь у забезпеченні адміністративно-правового реагування на виклики та загрози національній безпеці та національним інтересам України.

Серед найбільш вдалих аспектів дисертації варто відзначити обґрунтування недоцільності ухвалення окремого універсального підзаконного акта про взаємодію та координацію суб'єктів забезпечення національної безпеки, що зумовлено: 1) уже наявним законодавчим закріпленням координаційної ролі Ради національної безпеки і оборони України у сфері національної безпеки і оборони; 2) існуванням спеціальних координаційних механізмів у окремих сегментах безпекової діяльності, зокрема у сфері кібербезпеки; 3) ризиком дублювання чинних нормативних приписів і виникнення колізій із секторальним законодавством; 4) імовірністю розмивання вже встановленого розподілу компетенції між уповноваженими суб'єктами; 5) недоцільністю надмірної уніфікації процедур взаємодії, які повинні визначатися з урахуванням виду загрози, спеціального правового режиму та функціонального призначення конкретного органу.

Особливої уваги заслуговують напрацювання здобувача щодо створення цілісної системи паспортизації загроз національній безпеці, яка охоплюватиме не лише об'єкти критичної інфраструктури, але й документування загроз, оцінку їх імовірності, прогнозування наслідків та формування алгоритмів реагування, а також обґрунтовування доцільності її законодавчого закріплення.

З'ясовано теоретичні положення щодо класифікації суб'єктів адміністративно-правового реагування на виклики та загрози національній безпеці та національним інтересам України, яких поділено на суб'єктів загальної, спеціальної та допоміжної компетенції, а також визначено їх роль у забезпеченості захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

Заслуговують уваги пропозиції щодо ухвалення спеціального закону про моніторинг загроз національній безпеці, який би визначав єдині стандарти збору, аналізу та реагування на них, а також доповнення Закону України «Про національну безпеку України» положеннями про обов'язкову інтеграцію сучасних інформаційних технологій у процес моніторингу загроз національній безпеці.

В дисертації дістало подальшого розвитку наукове положення про правову природу викликів і загроз національній безпеці України, яку, на відміну від наявних підходів, запропоновано розглядати як комплекс адміністративно-право значущих характеристик, що охоплює їх цільову спрямованість, значення для охорони національних інтересів і стабільності публічного управління, видові прояви, внутрішні та зовнішні джерела поширення, а також систему адміністративно-правових, організаційних, превентивних і координаційних засобів подолання, що дало змогу уточнити зміст адміністративно-правового реагування на виклики та загрози національній безпеці України в сучасних умовах.

Аналіз викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях свідчить про їх повноту та достовірність. Всі статті відповідають встановленим вимогам до такого роду робіт на предмет постановки в них актуальної проблеми, аналізу останніх наукових доробок у досліджуваній сфері, формулювання цілей наукового пошуку, завершеності наукового дослідження шляхом вирішення поставленої наукової проблеми. Вивчені наукові статті не містять тотожних за змістом наукових напрацювань інших авторів без посилань на них.

Обсяг дисертаційної роботи відповідає встановленим вимогам та забезпечує комплексний розгляд поставлених завдань.

Проведений аналіз дисертації свідчить про те, що у ході дослідження опрацьовано значну кількість джерел, зокрема нормативно-правових актів, що слід віднести до переваг роботи. Особливо слід відмітити те, що дисертація виконувалася під час постійних змін у законодавстві, що, очевидно, зумовлювало постійне відстеження цих змін та поглиблену увагу здобувачем до пропозицій, що вносились протягом цього періоду.

Експертний аналіз результатів кожного із трьох розділів дисертаційного дослідження свідчить про те, що вони достатньо повно викладені у десяти наукових публікаціях, чотири з яких опубліковані у наукових фахових виданнях України, а також у шести тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Зміст публікацій цілком відповідає тексту дисертації. Можна констатувати те, що результати та висновки, які містяться в аналізованому дисертаційному дослідженні, відомі широкому колу наукової громадськості.

Ознайомлення з дисертацією Калашника Андрія Сергійовича дає підстави зробити висновок, що його мета повною мірою досягнута. Теоретичні узагальнення та висновки, практичні пропозиції та рекомендації, наведені у роботі, є належним чином обґрунтованими та містять елементи наукової новизни.

Разом з тим, рецензована робота, має декілька **дискусійних положень**, які потребують додаткового роз'яснення.

1. Пропонуючи власне визначення адміністративно-правового реагування на виклики та загрози національній безпеці як комплексу захисних, відновлювальних і превентивних заходів, дисертантові варто було б більш чітко розмежувати категорії «реагування», «протидія» та «запобігання» у контексті адміністративного права.

2. Підрозділ 2.2 дисертації присвячено системі суб'єктів адміністративно-правового реагування на виклики та загрози національній безпеці України. Дисертант успішно виокремлює їх класифікацію за рівнями компетенції, характеризує основні ознаки та обґрунтовує необхідність посилення координації й взаємодії між ними. Позитивним є також аргументоване обґрунтування недоцільності прийняття окремого універсального підзаконного акта про взаємодію суб'єктів забезпечення національної безпеки. Водночас, автору варто було б глибше розглянути механізми розв'язання колізій повноважень між суб'єктами загальної та спеціальної компетенції в умовах воєнного стану. Зокрема, доцільно детальніше проаналізувати шляхи нормативного закріплення пріоритетів діяльності Ради національної безпеки і оборони України та оперативних штабів, що значно підвищило б практичну операційність запропонованих принципів формування системи суб'єктів адміністративно-правового реагування на відповідні виклики та загрози національній безпеці України.

3. Не можна погодитися і з тим, що у межах вивчення нормативних засад реагування на виклики та загрози національній безпеці здобувач оминув питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, яке, з огляду на євроінтеграційні плани України, є надзвичайно актуальним. У роботі автором сформульовано чималу кількість рекомендацій щодо внесення змін до чинних нормативних актів, які регулюють питання забезпечення національної безпеки, проте, на жаль, не зрозуміло наскільки такі пропозиції є узгодженими з відповідними нормативними актами, що діють на території Європейського Союзу в безпековій сфері.

4. Слід констатувати, що висновки в роботі базуються у тому числі на узагальненнях статистичних даних та аналітичних матеріалах діяльності Державної служби статистики України, органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Служби безпеки України, Державної митної служби України та інших державних органів, однак в дисертації автор не конкретизує ці матеріали, які складають інформаційну та емпіричну основу дослідження (не зазначає періодизації даних, їх різновиду – статистичних показників, аналітичних матеріалів, соціологічного дослідження тощо).

Проте, висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, є побажаннями та рекомендаціями, а також свідчать про дискусійний характер питань, що були висвітлені у даному науковому дослідженні.

Теоретичні положення та наукові результати, що містяться у дисертації, варто визнати науково обґрунтованими, корисними для подальшого розвитку науки адміністративного права та процесу.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій дає змогу дійти висновку про відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи порушення інших видів принципів та правил академічної доброчесності, які могли б поставити під сумнів самостійний характер рецензованого дослідження. Зазначене підтверджується наявністю відповідних посилань на згадані автором по тексту літературні джерела.

Загальний висновок:

Дисертація «Адміністративно-правові засади реагування на виклики та загрози національній безпеці України» є завершеною працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, у

зв'язку з чим відповідає вимогам, сформульованим у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Калашник Андрій Сергійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

**Начальник кафедри операційного права
навчально-наукового інституту
воєнної історії, права та соціальних наук
Національного університету оборони України,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України**

Михайло ЛОШИЦЬКИЙ